

УДК 291.1

Степанчук О. Л.¹, Коваль В. М.²

¹студ. гр. УФКС-317 ЗНТУ

²старш.викл. ЗНТУ

ІДЕАЛІСТИЧНІ ПОГЛЯДИ НА ГЕНЕЗИС СВІДОМОСТІ

Проблема свідомості – одна з найважливіших і загадкових. Вона як філософська категорія має складну і суперечливу історію, характеризується багатозначністю підходів і тлумачень. Це свідчить, водночас, про пильну

увагу філософів до проблеми свідомості, актуальність якої пояснюється тим, що:

– без з'ясування природи людської свідомості не можна визначити місце і роль людини у світі, особливості її взаємовідносин з навколишньою дійсністю;

– питання про сутність свідомості, про її зв'язок з буттям є одним із найважливіших світоглядних і методологічних аспектів кожного філософського напрямку;

– всі проблеми сучасної суспільної практики органічно пов'язані з дослідженнями свідомості. Це стосується гострих і актуальних проблем суспільного розвитку, взаємодії людини і техніки, відношення науково-технічного прогресу та природи, проблем виховання, спілкування людей тощо.

Принциповою засадою у тлумаченні свідомості стала концептуальна позиція філософії за принципом матеріалістичного та ідеалістичного світорозуміння. В обґрунтуванні природи свідомості матеріалістичний напрям характеризувався глибокими суперечностями механістичного й діалектичного матеріалізму, а ідеалістичний - суперечностями суб'єктивного й об'єктивного ідеалізму.

Ідеалістичні погляди на природу свідомості протягом століть набували різного змісту, але зводилися до такого: свідомість - первинна, матерія - вторинна. Так, об'єктивний ідеалізм наділяє свідомість, яка існує незалежно від світу, деś поза світом і поза людиною, надматеріальним, надприродним характером. Свідомість не має ніякого відношення до мозку, дух не народжується, не виникає і не постає: вона живе своїм власним життям, розвивається, породжує явища природи та історії. Таке твердження ідеалізму про існування свідомості безпосередньо стикається з теологією, яка стверджує, що свідомість людини є божим даром: створюючи людину, Бог «вдунув у неї дух живий», наділивши людину часткою божественного світла, таким чином, - це дар Божого розуму, який живе своїм власним життям і у своєму розвитку породжує явища природи і керує історією суспільства.

Об'єктивні ідеалісти (Платон, Г. Гегель та ін..) розглядали свідомість як духовну субстанцію, що існує поза і до матеріальних речей; зовнішній світ, на їх думку, визначається світом ідей, абсолютним духом, світовим розумом або волею, які утворюють внутрішню сутність предметів, що чуттєво сприймаються.

Об'єктивно-ідеалістичний підхід до свідомості, як звертає увагу Д.І.Дубровський, висловлює ряд істотних і багато в чому загадкових рис нашої суб'єктивної реальності, особливо процесів мислення:

- здатність сходити до висот духу, до ідей високого ступеня спільності й абстракції, оперувати ними як би незалежно від емпіричної реальності (в логіці, математиці, філософії);

- активність свідомості, необмежені «дії» думки у формі мрії та уяви (всупереч поточної дійсності).

Суб'єктивні ідеалісти (Д. Берклі, Е. Мах, Д. Юм, та ін.) виходили з абсолютної несумісності матерії і свідомості, але вважали справжньою реальністю лише відчуття людини; речі, на їх думку, становлять вторинне буття, похідне від відчуттів.

Суб'єктивний ідеалізм концентрує увагу на ряді гострих і важких питань проблеми свідомості, до яких відносяться:

- унікальність і відносна закритість суб'єктивного світу особистості;

- особливості пізнання власної суб'єктивної реальності;

- способи пізнання справжніх переживань, намірів.

Щодо сучасної світової філософії, то трактуванням свідомості займається така галузь філософії, як феноменологія. Вона виникла в Німеччині на початку ХХ ст. Існує в кількох варіантах: феноменологія Едмунда Гуссерля, Мартіна Хайдеггера, Макса Шелера, Жана Поля Сартра, Моріса Мерло-Понті, серед яких основним варіантом вважається феноменологія Гуссерля. У межах феноменології свідомість розглядається як специфічний регіон буття, який не можна зводити до жодних відносин: ні до предметних, ні до спеціальних, ні до без свідомої основи, самої свідомості. У Гуссерля йдеться про різноманітні феномени свідомості, у Хайдеггера - про феномен людського буття, у Сартра - про рефлексивне (буття - для себе), у Мерло-Понті - про одухотворене людське тіло.

Проблема свідомості посідає чільне місце і в інших закордонних філософських напрямках. Серед них герменевтика, екзистенціалізм, психоаналіз, лінгвістична філософія, структуралізм, філософія життя та ін.